„אם יתקבל חוק זה – יהפוך המושב לקולחוז..."

„זוהי סובייטיזציה של ההתיישבות העובדת..."

להלן נאום סיעתנו על חוק המושבים:

אורי אבנרי: המושב הוא אחת מיצירות־המפתח של החברה העברית החדשה. הוא יותר מזה. הוא אחת מפינות־האור הזוהרות של המאה העשרים, בעולם כולו.

והנה, חוק זה מקפיץ אותנו חזרה מן האור הגדול הזה אל חשכת ימי־הביניים, אל אפלת התקופה הפיאודלית.

זכרונות מנהלל

בילדותי ביליתי שנה של חיי באם המושבים — נהלל.

אני זוכר את הבוץ בחורף ואת השמש הצורבת בקיץ, את העוני, את הדלות, את העבודה המפרכת, את האידיאליזם הבלתי־נלאה של קומץ אנשים, שהקימו שם את מעגל־החיים הלבן בלב ביצות הקדחת.

ואני זוכר מה למדתי אני, כילד בכתה ה' של בית־הספר בנהלל: שהמושב הוא התאגדות של כפייה, של איום ברעב, יכול להחזיק את החבורה יחד?

האם זוהי המציאות בארץ? האם אותם המביאים את החוק הזה לכנסת רוצים לומר שזוהי המציאות? אם כן — זוהי תעודת עניות לעצמם; זוהי התאבדות מוסרית.

אין לחוק הצדקה

אולם כולנו יודעים, אדוני היושב־ראש, שהמצב אינו כך, שהמושב חי וקיים, שהוא בריא.

אם כן, מדוע לא יחיו בעלי דיעות שונות במושב אחד? מדוע לא יחיו חילוניים ודתיים במושב אחד? מדוע לא יפרחו מאה פרחים באותו גן? מדוע לא יעבור מושב מתנועה אחת לשניה, מחשקפה אחת לשניה? מדוע לא יהדורו יחד במושב אחד שתי דיעות, שתי השקפות?

מדוע לא? במה זה סותר את הרעיון המושבי?

אין לחוק זה שום הצדקה. שום דבר במציאות אינו מחייב אותו. אתם מוציאים דיבת המושב רעה, ללא הצדקה מוסרית כלשהי, זולת הפחד הגס של בוסים מפלגתיים ותנועתיים, שמא אי־פעם בעתיד יישמט מידיהם השילטון במושב המתבגר, המשתרש בארץ.

אינני מתכונן לנתח את החוק הזה. שעות רבות לא יספיקו, והדבר גם אינו דרוש. כי מהות החוק ומטרת החוק הן כל־כך גסות, כל־כך ברורות, שניתוח הסעיפים מיותר לחלוטין.

אדוני היושב־ראש, בכנסת האחרונה, כאשר הובא החוק האומלל הזה בפעם הראשונה, אירע דבר מוזר ותמוה.

החוק היה צריך להיות מועבר לוועדת־הכלכלה. התקנון אומר כך במפורש, בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים. מסופקני אם אי־פעם הובא לכנסת חוק, ששייכותו לתחום הנושאים המוגדרים של ועדה מסויימת היא כל כך ברורה, כמו חוק זה.

זהו „חוק האיגוד השיתופי". תקנון הכנסת אומר, שכל הנוגע לאיגוד השיתופי שייך לוועדת הכלכלה.

המלחמה על הוועדה

או נעשה נסיון להוציא חוק זה מוועדת־הכלכלה. הובאה הצעה להקים ועדה מיוחדת, שתעשה את העבודה הזאת בקצב סטחנובי* ותעביר את כל מאות הסעיפים בדהירה.

הנסיון ההוא שקע בשערוריה הציבורית שקמה, והחוק הועבר לוועדת־הכלכלה, שעשתה עבודה יסודית והוגנת, למרות שיושב־ראש הוועדה היה ממתנגדי החוק. עד תום תקופת הכהונה של הכנסת, לא סיימה הוועדה את עבודתה.

מה קרה עכשיו? משום־מה לא החילה הממשלה את חוק־הרציפות** על הצעת חוק זו: מוזר, מוזר. הצעת־החוק עברה בכנסת הקודמת בקריאה הראשונה, לא חלו בה שינויים מהותיים, מובאת לנו עכשיו אותה הצעת־חוק עצמה. אותה גברת באותה אדרת. אם כן, מדוע לא הוחל עליה חוק הרציפות? למה?

רק בגלל סיבה אחת: כדי שחוק זה לא יעבור שוב לוועדת־הכלכלה.

לשר־העבודה אירעה תקלה. כאשר הביא את הצעת־החוק למליאה, הוא הציע להעביר את החוק לוועדת הכלכלה. קם הנואם הראשון של המערך, סגן שר־החקלאות חבר־הכנסת חלפון, והעמיד אותו על טעותו, ודרש להעביר את הצעת־החוק לוועדה מיוחדת.

והנה, אותה רוחרפאים של „הוועדה המיוחדת" שוב מהלכת כאן באוזם זה.

אדוני היושב־ראש, אני רוצה להביע תקווה נחושה, שהצעה זו לא תתקבל, ושלכבודו של חוק זה לא יהפכו את תקנון הכנסת על פיו.

הצעת־חוק זו, אם תזכה תתקבל בקריאה ראשונה, צריכה לעבור לוועדת־הכלכלה.

---

* סטחנוב: פועל־לדוגמה בתקופת סטאלין, שהפך לסמל בגלל מהירות עבודתו.

** „חוק הרציפות" מאפשר לממשלה לקבוע שכנסת חדשה תמשיך בטיפול בהצעת־חוק שהטיפול בה לא הסתיים בכנסת הקודמת.

הפיאודלים של המושב

דווקא של בני חורין, שותפות של אנשים חופשיים.

על כך היתה גאותם, על כך היתה תפארתם. שהם לא קובצו כמו עדר, בשוטים ובהצלפות, לתוך קולחוז של כפייה, כפי שבוצעה הקולקטיביזציה העקובה־מדם של סטאלין בברית־המועצות. הם קמו והלכו מרצונם החופשי, כאנשים חופשיים — ובכך היה כוחם.

טלו מן המושב את הרצון החופשי — ונטרדתם ממנו את נפשו. הגוף ישאר, כל האיברים יישארו — אבל הגוף החי יהפוך לפגר. זהו ההבדל קטן — אך הוא ההבדל בין חיים ומוות.

האחדות של המושב, הזהות בין הרשות המקומית והגוף המשקי — כל אלה הם ערכים חיוביים — כל עוד הם פרי הרצון החופשי.

אותו מצב עצמו, כשהוא פרי הכפייה ותוצאה של שררה גסה, יהיה עיוות מיפלצתי.

ביום שיתקבל חוק זה — תמות נפשו של המושב, והוא יהפוך לקולחוז. זוהי סובייטיזציה של ההתיישבות העובדת, כאשר קומיסרים פוליטיים, הקרויים „חברים נלווים", ישלטו בו שלטון מוחלט*.

אדונים וצמיתים

חוק זה, אדוני היושב־ראש, אמנם מחזיר אותנו לתקופה הפיאודלית.

אין זו מליצה, ולא משל. זוהי תגדרת הניתנת לביסוס הגיוני.

כי מה היה טיבו של המישטר הפיאודלי בימי־הביניים? **הוא חילק את החברה לריבונים ולצמיתים.**

האיכר הוא צמית, כי הוא היה „שייך" למישהו. השתייכותו היתה כפולה: הוא היה שייך למקום. היתה זהות מוחלטת בין השניים: לא יכולת לדור במקום מבלי להשתייך לאדון, ולא יכולת להשתייך לאדון מבלי להשתייך למקום.

כך גם כאן. חבר המושב יהיה שייך לאדון המפלגתי, ששליחו הוא „החבר הנלווה", והוא לא יוכל לגור במקום מבלי להשתייך לאדון המפלגתי הזה.

החקלאי יהיה צמית. אם ישנה את השקפתו, אם לא ימצא חן בעיני האדון, אמנם לא יתלו אותו על עץ־התלייה, ולא יגזרו אותו לגזרים, כפי שעשו בימים ההם, בתקופת הפיאודליזם הנאור: יגרשו אותו מביתו ומנחלתו, ינשלו אותו מרכושו, ישלחו אותו למידבר.

אפילו כל הכפר כולו ירצה לעבור לרשותו של אדון אחר — לא יעלה הדבר בידו, כי האדון הוא הריבון, הוא ולא רצון הכלל.

כך זה נראה מלמטה. איך זה נראה מלמעלה?

בתקופה הפיאודלית התחלק השילטון בין אדונים רבים, גדולים וקטנים — מלכים, דוכסים, רוזנים, אבירים, בארונים.

כך גם אצלנו. יש אדון מפלגתי גדול ואדון מפלגתי קטן, אדון עתיר־מושבים ואדון שיש לו רק כמה מושבים מיסכנים. אבל כולם שותפים לריבונות זו, הנקבעת בחוק, ולכולם אינטרס משותף.

חדבר בא לידי ביטוי עליון בקנוניה שבין הבוסים של תנועת־המושבים הגדולה ובין ה־בוסים של המפד"ל.

במושב השייך לריבון הדתי, צפוי לגירוש מי שאינו

---

* „חבר נלווה" הוא נציג התנועה הארצית, שיהיה לו, למעשה, הקול המכריע בכל הצבעה במושב, לפי החוק המוצע.

בתי הראשונים בנהלל